

تشریح دیدگاه‌های مربوط به محدوده قلمرو دین و ارتباط آن با علوم تجربی

دیدگاه حداکثری در قلمرو دین، آن را در تمام عرصه‌های مادی و معنوی دارای نظر می‌داند، در دیدگاه حداقلی، دین تنها با آخرت و اخلاق فردی مردم سر و کار دارد و از منظر دیدگاه اعتدالی، دین به تمام مسائل تأمین کننده هدف خود و از جمله محدوده‌ای از علوم پرداخته است.

دیدگاه حداکثری در قلمرو دین، آن را در تمام عرصه‌های مادی و معنوی دارای نظر می‌داند، در دیدگاه حداقلی، دین تنها با آخرت و اخلاق فردی مردم سر و کار دارد و از منظر دیدگاه اعتدالی، دین به تمام مسائل تأمین کننده هدف خود و از جمله محدوده‌ای از علوم پرداخته است.

به گزارش خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، جعفر نکونام، عضو هیئت علمی دانشگاه قم، در کارگاه «#171؛ روش تحقیق در مطالعات میان‌رشته‌ای قرآن»، از برنامه‌های سومین کارگاه میان‌رشته‌ای قرآن و علوم با موضوع «#171؛ قرآن و طب»، 27 مهرماه، که به همت سازمان فعالیت‌های قرآنی دانشگاهیان کشور و با حضور جمعی از مسئولان و فرهیختگان دانشگاه علوم پزشکی تهران برگزار شد، به ارائه سخنانی درباره رابطه طب و دین پرداخت.

وی در ابتدای سخنان خود اظهار کرد: درباره قلمرو دین سه دیدگاه حداکثری، حداقلی، و اعتدالی وجود دارد: بر اساس دیدگاه حداکثری، دین در تمام عرصه‌های فیزیکی و متافیزیکی، عقلی و تجربی، مادی و معنوی، دنیوی و اخروی دارای نظر و برنامه است و بر این اساس، می‌توان از دین انتظار داشت که در تمام امور دنیوی، مادی، فیزیکی، عقلی و تجربی نیز اظهار نظر کند و از همین روی، دین درباره ریاضیات، طبیعیات، هیئت و نجوم، طب، زمین‌شناسی و ... دارای حق اظهار نظر است.

این محقق و پژوهشگر حوزه علوم قرآن و حدیث ادامه داد: بر اساس این رویکرد برای آگاهی از علم طبی که توان مدیریت سلامت در تمدن اسلامی را داراست، باید به مکتب وحی و آموزه‌های انبیاء و اولیای الهی رجوع کنیم و چنین طبی را طب اسلامی می‌نامیم. بر این اساس می‌توان گفت که مبانی و چارچوب‌های طب اسلامی تولید کردنی نیستند، بلکه کشف کردنی هستند و پس از این‌که این کشف از طریق رجوع به قرآن و کلام معصومین(ع) انجام گرفت، برای تولید هر برنامه‌ای در این حوزه باید ملتزم به همین مبانی باقی بمانیم تا از مدار حقیقت و تکوین عالم منحرف نشویم و در سلامت بمانیم.

نکونام در تشریح این مطلب گفت: نتیجه مهمی که از این التزام حاصل می‌شود، لزوم جامعیت طب اسلامی است، زیرا در غیر این صورت، باید راه دیگری جهت دسترسی به قواعد تکوینی عالم وجود داشته باشد تا بتوانیم از آن طریق نقص طب اسلامی را جبران کنیم و راهی جز تمسک به وحی وجود ندارد.

نظر به این که آموزه‌های طبی جنبه تجربه دارند، بررسی صحت و سقم علمی آنها از رهگذر تجربه و آزمایش است؛ گرچه به لحاظ سندی صحیح باشند. در مطالعات قرآن و طب از روش‌های تحقیقی چون نقلی، سندی، دلالی و تجربی می‌توان استفاده کرد.

عضو هیئت علمی دانشگاه قم افزود: از این رو بر اساس این دیدگاه، تنها طبی که صلاحیت مدیریت نظام سلامت در تمدن اسلامی را داراست، طب جامع اسلامی است و این طب چون در مبانی خود ملتزم به مکتب وحی است، با هیچ نظام درمانی دیگری مخلوط نخواهد شد و بنای کاملاً مستقلی خواهد داشت.

وی در ادامه سخنان خود به توضیح دیدگاه حداقلی درباره دین پرداخت و عنوان کرد: گروهی معتقدند که دین تنها با آخرت و اخلاق فردی مردم سر و کار دارد. بنابراین، دین حتی از پرداختن به مسایل اجتماعی همچون حکومت و سیاست نیز ساکت است و این امور را به مردم واگذار کرده و اگر مواردی از دخالت پیامبران یا ائمه(ع) در امور سیاسی و اجتماعی و یا مثلاً آموزه‌هایی همچون روایات طبی به چشم می‌خورد، این امور به دور از شئون رسالت و امامت است.

نکونام در بخش دیگری از سخنان خود و در توضیح دیدگاه اعتدالی درباره دین گفت: نظریه اعتدالی به این معناست که از سویی دین که تبیین کننده نظام‌نامه زندگی سعادت‌مندانه انسان در دنیاست، عموم مباحث و آموزه‌های علمی را که از عهده عقل و تجربه برمی‌آید،

به خود آدمیان واگذار کرده است. بدین جهت هزاران مسئله فیزیک، شیمی، ریاضیات، مواد، زمین‌شناسی و ... را نباید در دین جستجو کرد، زیرا این امور مستقیماً با هدایت و سعادت‌مندی آدمیان سر و کار ندارد.

وی عنوان کرد: از سویی دیگر از آنجا که هدف دین تأمین سعادت دنیا و عقبای انسان‌هاست، به تمام مسائلی که تأمین‌کننده این هدف است، پرداخته است. آموزه‌های طبی را نیز در این چارچوب باید ارزیابی کرد؛ به این معنا که بخشی از سعادت انسان به سلامت و بهداشت روان و تن بستگی دارد و حتی دستیابی به روانی سالم و مهیای پرستش خداوند به داشتن بدنی سالم و پرنشاط وابسته است. از این رو در دین و آموزه‌های دینی، از آموزه‌های طبی سخن به میان آمده است.

عضو هیئت علمی دانشگاه قم در توضیح این مطلب اضافه کرد: بنابر این دیدگاه، وجود و صدور این دست از آموزه‌ها از زبان پیشوایان دینی خود بهترین گواه است که محدوده‌ای از طب و بهداشت جزو قلمرو دین است.

وی در بخش دیگری از سخنان خود به بیان آنچه که خود آن را دیدگاه صحیح می‌خواند پرداخت و اضافه کرد: قرآن بهترین کتاب هدایت است و لذا باید از آن همین را توقع داشت، نه آن که توقع داشته باشیم همه مجهولات حوزه‌های مختلف معارف بشری را حل کند. قرآن خود را کتاب هدایت و بصیرت برای مردم معرفی کرده است: «و هَذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ» (جاثیه/20) و این در حالی است که آموزه‌های طبی هیچ نقشی در هدایت بشر ندارد.

بر اساس دیدگاه حداکثری درباره قلمرو دین، دین در تمام عرصه‌های فیزیکی و متافیزیکی، عقلی و تجربی، مادی و معنوی، دنیوی و اخروی دارای نظر و برنامه است و بر این اساس، می‌توان از دین انتظار داشت که در تمام امور دنیوی، مادی، فیزیکی، عقلی و تجربی نیز اظهار نظر کند

این محقق و پژوهشگر برای توضیح سخنان خود با اشاره به بخشی از سخنان آیت‌الله مصباح یزدی در این زمینه اشاره کرد و گفت: مرتبه و شأن پیغمبر(ص) هیچ وقت بیان مطالب طبی یا مطالب فیزیکی نبوده، بلکه شأن او هدایت است. دلیلی که ما برای نبوت اقامه می‌کنیم، این نیست که نیازهای مادی بشر را رفع کند؛ بشر با تحقیقات علمی خود و به همراه انگیزه‌هایی که در نهان دارد، می‌تواند راه زندگی دنیایی و راه تأمین سلامتی خود را کسب کند ... وظیفه اسلام این نیست که مطالب طبی بیان کند و در حقیقت، ما اگر طبی به عنوان طب اسلامی نداشته باشیم، هیچ نقضی در دین اسلام یا در انجام وظیفه پیغمبری نیست.

نکونام در بخش دیگری از سخنان خود به بیان سخنانی درباره میزان اعتبار روایات طبی پرداخت و عنوان کرد: روایات طبی را از لحاظ اعتبار به درجات مختلفی تقسیم کرده‌اند: نخست روایات طبی دارای صحت سند که معتبرترین روایات طبی به شمار می‌روند، دوم روایات طبی دارای ضعف سند که به سبب ارسال و قطع سند یا ضعف یکی از راویان دچار ضعف هستند، سوم روایات طبی فاقد سند که افزون بر فقدان سند در هیچ یک از جوامع حدیثی قابل اعتنای شیعه نیامده‌اند و دسته دیگر روایات طبی مجعول هستند.

وی پس از ارائه مطالبی درباره صحت و سقم انتساب رساله ذهبیه به امام رضا(ع) به توضیح راه حل‌های ارائه شده درباره معیار اعتبار روایات طبی (شامل ««تعبد محض»، ««تجربه‌پذیری» و ««تعبد و تجربه‌پذیری») و اشکالات پیش روی آن راه حل‌ها پرداخت و سپس توضیحاتی درباره سه نظریه ««وجود اعجاز طبی در قرآن و حدیث»، نظریه ««وجود اشارات طبی در قرآن و حدیث» و نظریه ««وجود آموزه‌های عصری طبی در قرآن و حدیث» با اشاره به برخی شواهد قرآنی ارائه کرد.

نکونام در پایان سخنان خود نیز در بیان مطالبی درباره روش تحقیق در آموزه‌های طبی گفت: نظر به این که آموزه‌های طبی جنبه تجربه دارند، بررسی صحت و سقم علمی آنها از رهگذر تجربه و آزمایش است؛ گرچه به لحاظ سندی صحیح باشند. این محقق و پژوهشگر در ادامه به ارائه توضیحاتی درباره روش تحقیق نقلی، روش تحقیق سندی، روش تحقیق دلالی و روش تجربی پرداخت.